

Biblioteka
44°N i 20°E

Urednik
Borislav Pantić

Naslov originala
Đuro Radosavović
„BUDVA, BAGRA I BLUD”

Dizajn korice:
Dragan Bibin
Copyright © Čarobna knjiga 2011.

ISBN 978-86-7702-190-0

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, prešampavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača.

Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2011.

Đuro Radosavović

**BUDVA,
BAGRA I BLUD**

**Čarobna
knjiga**

Babi Poljki

I

Moj život vrijedi tri boda! Vjerovatno nikad neću saznati da li sam se rodio kao produkt ljubavi, kolateralna šteta ili kao nuspojava očuvanja tradicije. Moj životni put je određen prije mog rođenja, a možda čak i prije mog začeća. Nastao sam u Bermudskom trouglu seksa, nemaštine i nužde.

Nakon što su se vjenčali moji roditelji, otac je majku odveo u jedan ćumez rekavši joj da ostaju tu samo privremeno, „na nekoliko mjeseci dok se ne snađu“. Očevo „privremeno“ se pretvorilo u šest godina. Moja sestra se rodila u tom staništu, a dedova reakcija je bila:

„Eto ti, žensko! Moj sin ćorak! No što ćeš, važno je da je živo i zdravo.“ Po dedovom mišljenju, otac je opalio loše.

Zaposlen u firmi za proizvodnju bijele tehnike, na visokoj poziciji inženjera, otac se nadao da će dobiti stan od firme. Majka je sanjala kamen temeljac možda i više nego otac, a svi radnici su u glavama pravili imaginarne rang-liste. Zaposleni u firmi „Obod“ su se skoro nesvjesno progonili i mrzjeli zbog većih šansi za stan u zgradi koja još nije ni počela da se gradi. Neraspisani konkurs je bio neizbježna tema čak i kad se ćutalo. Nije bilo potrebno slutiti raspad državnih firmi, kapitalizam je već rušio sve, i svakodnevno je blijedjela nada

da će firma imati snage, to jest da će uspjeti da napravi možda i posljednji trzaj i sagradi zgradu radnicima, podijeli stanove i ode u stečaj sa stilom. Kad je procurila vijest o izgradnji stanova, te da će za godinu dana od postavljanja kamena temeljca izaći rang-lista sa imenima srećnih dobitnika, počeli su da se kuju planovi kako biti iznad crte na listi. Crta je postala zid, i porodica koja ga preskoči imaće pred sobom obradiva polja sreće. Većina zaposlenih pribjegavala je dobro oprobanoj metodi, prebacivanju cjelokupne imovine na rođake i kumove. Moj otac se nije bavio tim malverzacijama, ne zbog viška poštenja već zato što nismo imali nikakve nekretnine. Na posjedovnim listovima moj otac nije imao ništa, ali je u glavi imao plan.

U pravilniku o bodovanju i rang-listi, precizno je naznačeno da svako dijete nosi tri boda. Šest predugih godina rada u firmi isto je što i tri boda! Otac je bio u dilemi, da li provesti jednu noć s mojom majkom u krevetu „kako treba“ ili raditi šest godina za ta tri boda. Moji roditelji su „odradili“ tu noć. Otac je jednostavno uštedio šest godina rada baveći se zadovoljstvom. Nisam siguran ni da li otac zna odgovor na pitanje o čemu je mislio tokom te noći, dok me je pravio, da li je pravio mene ili stan. Nadam se da je neka želja postojala jer, da je samo njegov nemar bio posrijedi, to bi značilo da sudbinom upravlja neko s dobrim smislom za humor!

Nakon nešto manje od devet mjeseci, na ovom svijetu pojavio sam se ja. Stigao sam izmučen, krvav i uplakan, a

oko mene su se svi radovali iz raznih razloga. Otac je slavio višestruko: dobio je dijete, dobio je sina, dobio je tri boda, uštedio šest godina rada i osigurao poziciju na bodovnoj listi. Veće čudo je moglo da se desi da sam nekom igrom sudbine imao blizanca, ali ipak bi šest bodova odjednom bilo previše...

Kad je moj đed sišao iz naše seoske kuće koju rijetko napušta da vidi svog nasljednika, nastavak porodične loze, stao je iznad kreveta, otkrio pelenu i sa zadovoljnim osmijehom pogledao dokaz moga pola. Ispod jastuka je stavio najveću novčanicu koja se tad kod nas štampala i obratio se mojoj majci riječima:

„Čestitam, nevjesta, sad si s obje noge u kuću Simonića!“

Mojim rođenjem otac se visoko kotirao na listi, ali nisu ni drugi radnici bili besposleni. Unapređivani su radnici „preko noći“, kupovali su diplome na skoro nepostojećim univerzitetima. Svakodnevno je otac padao na imaginarnoj listi. Na jednom sastanku raspravljalo se o problemima u koje je zapala firma. Govorilo se da će zgrada biti gotova tačno za godinu dana, i onda se prešlo na lične teme. Odlazeći direktor firme, po lovačkoj strasti blizak mom ocu, upitao ga je zašto ga više ne srijeće u lovu. Majka je uvijek lov smatrala gubljenjem vremena i novca, a nikako strašću i hobbijem. Smanjenjem porodičnog budžeta, lov kao luksuz je prvi prekrižan. Na direktorovo pitanje, koje sam sebi u tom trenutku ne bi bolje postavio, otac je odgovorio metaforično i krajnje smišljeno:

„Nešto gledam tok ovoga konkursa, pa kako je krenulo, valja štedet municiju, sve mi se čini da će trebat izgleda. Gre'ota je u ovakvo doba na životinje municiju trošit!“

Potrudio se da se vještački nasmije nakon oštrog odgovora i svi su se nakon njega nasmijali, iako nikome nije bilo prijatno da čuje takve riječi ni u šali.

Odlazeći direktor je od predsjednika stambene komisije dobio gotovu rang-listu. Falilo mu je hrabrosti, pa je pozvao čistačicu Maru i ona je žutim selotejpom naljepila listu na oglasnu tablu. Srećne ljude od razočaranih dijelila je jedna crta. Oni iznad crte su vrištali od sreće, dok su oni ispod nje plakali od jada. Ime mog oca je bilo prvo iznad crte. Bio je posljednji srećnik. Otac je došao kući pijan, i to je prvi i posljednji put što ga majka pijanog dočeka osmijehom i zagrljajem! Uzeo je vazu i slomio je, a meni i sestri je majka kasnije pričala da je to dio starog običaja koji ne umije da objasni. Bio je srećan i nije krio svoje uzavrele emocije:

„Dobili smo stan! Selimo se u novi dom! Naš dom!“

Ipak nisu smjeli da ga izigraju...

II

Moj otac nije bio Vaga u horoskopu, ali jeste bio neodlučan čak i kad nije bilo mjesta dilemi. Majka je uvijek bila tu da ga neprimjetno „gurne“ u ispravnu odluku. Stanove su birali dobitnici od vrha ka dnu, a nama šta ostane. Ocu je to sasvim odgovaralo, uskraćivalo mu je brigu i raspravu s mojom majkom. Dobili smo potkrovlje, s potencijalnim prokišnjavanjem i dozvolom za gradnju „ako hoćemo čardak do neba“ kao utjehu. S obzirom na to da je stan bio dvosoban, otac je svaki dan crtao kako će izgledati nastavak sprata iznad nas, gdje će biti po soba za sve. Čak su moji roditelji vodili žučne rasprave povodom još neizgrađenog sprata, da li napraviti lovačku sobu ili špajz – ostavu. Od silnih rasprava i crteža, ostalo je samo sjećanje. Ipak, evo prokišnjava i nakon dvadesetak godina. Moja soba i dalje vlaži, a iznad lusterata je jedan zid pa samo nebo.

Meni je ipak vrijeme dodijelilo sobu, a dogodilo se to prije tri sezone, kad se moja sestra udala i otišla da živi u Podgorici, a njen odlazak u glavni grad meni obezbijedio više ličnog prostora. Nekad sam se na terasi sad već svoje sobe penjao na prste da vidim more, a sad izađem i naslonim se

laktovima na metalni dio ograde s kojeg je farba davno otpala ostavivši za sobom hrapav rđav metal. Ali to mi ne smeta, ja postavim šake pod bradu i posmatram kako talasi zadiru u pješčanu plažu. Tad izvodim trik za smirenje, samo meni znan. Nisam nikome govorio za trik jer sam ubijeđen da bi nestao ako bih ga izgovorio, a i bio sam sebičan kad je taj moj kontakt s trenutkom posrijedi. Mjerim koliko kasni ton u odnosu na sliku i koliko prođe od uspinjanja talasa i sudara s pijeskom dok zvuk ne stigne do mene na šesti sprat zgrade bez lifta. Trkale su se slike iz oka sa zvukom iz ušiju. Od svih svađa koje su bile česte u mom stanu, bježao sam na terasu i mjerio koliko ton kasni za slikom. Šum talasa je sve neutralisao. Roditelji su se zimi glasnije svađali, veća je bila besparica, ali i talasi su bili veći i jači, tako da se, na moju sreću, sve uspješno anuliralo. To je bio moj vid meditacije i bijeg od nametnute svakodnevice koja je s vremenom prešla u duševnu hranu. Drogirali su se podjebavanjem, bockanjem, prigovaranjem, načinjanjem, napučanjem i ostalim izrazima koji su bili njihovi sinonimi za „svađu“.

S terase sam ispratio sve budvanske karnevale i fešte. Da bi došle do šetališta, mažoretke su morale proći ulicom pored moje zgrade. Tad bih ja odabrao kašiku s najdužom savitljivom drškom i uzeo teglu pekmeza od šljiva. Zauzmem kašikom zgusnutog pekmeza, razapnem kašiku, dobro zategnem, nanišanim i puštam. Kao katapultirane, letjele su kuglice čvrstog pekmeza pravo na blještave bijele uniforme mažoretke i remetile njihovo ujednačeno marširanje i ples.

Ponavljao sam taj svoj ritual, ponosan na pogotke, sve dok otac nije od komšija dobio „dojavu“ o mom katapultu. Prišao mi je s leđa, ugrabio me je za noge i krenuo da me izvrće preko terase uz prijetnju „sad ćeš da vidiš ti svoga boga, pašče jedno malo“. Dugo sam mislio da je Bog veliki osvetnik koji ne bira sredstva za razračunavanje. Letjela je moja idealna katapult-kašika preko terase, gledao sam je kako dugo pada u dvorište zgrade i postaje skoro nevidljiva dok se stapa s bojom sivog betona.

Ubrzo sam uvidio da se nisu samo moji roditelji dokopali stana pomoću plana „noć skuplja od tri boda“. Zajedno sa mnom, u vrtić, osnovnu školu, pa i srednju, išli su moji vršnjaci iz zgrade. Pored godišta i visine, sličnost nam je bila razlog dolaska na svijet. Svi smo nosili isti pečat, predodređenost i isti teret, koji se često manifestovao kao osjećaj viška, to jest manjak prave porodične ljubavi. Brzo sam se navikao na to da se ne urušavam emotivno kad se desi neki porodični „kvar“ za koji sam ja dežurni krivac sve dok se ne dokaže suprotno. Proces skidanja krivice s mog imena često je trajao godinama. Dešavalo se da me oslobode krivice kad zaboravim na sve i prestanem da se branim. Tad mi je bilo svejedno. Meni je optužba bila i prevelika kazna. Oslobađanje dođe samo kao izvinjenje koje ništa ne znači.

III

Dok se majka na svadbama, sahranama i slavama dičila mojom sestrom i ponekad mnome, na pomen da moja sestra studira medicinu, svi su ponavljali „student medicine“ s posebnim buljenjem očiju i širenjem vilica. U našem društvu, svi su samozvani ljekari, pa je suludo kad neko pokušava to da ozvaniči. Uprkos tome, student medicine je zvučnije zvanje od ljekara. Bijeli mantil i slušalice oko vrata ulivaju veliki strah narodnim ljekarima. „Odrobijati“ šest godina teških studija da bi stekao vještine „koje svako misli da zna“ ipak je izazivalo ogromno skriveno strahopoštovanje.

Osporavao sam sestrin fakultet i njeno znanje zbog njene nemogućnosti da mi odgovori na jednostavno trik-pitanje: „Da li može čovjek sam sebe rukama da udavi, i da li može da umre ako uhvati vazduha i odluči da ne diše više?“ Postavljao sam suluda pitanja na koja ne postoje precizni odgovori, tako da se moja sestra Sanja jednog dana vratila s fakultetske prakse ispričavši novinu:

„Prema svim istraživanjima i statističkim podacima, u Crnoj Gori su se dešavala ubistva između svih članova porodice, a jedino nikad nije zabilježeno da je sestra ubila brata! S obzirom na to koliko mene moj brat nervira glupim

pitanjima, izgleda da ću biti prva koja će se upisati protiv tog običaja, gena ili šta li je već...“

Majka je tad stala s peglanjem, nervozno uzdahnula, kucnula u drvo tri puta i rekla:

„Daleko bilo, što to pričaš, jezik pregrizla dabogda.“

Svjestan sam ogromne sestrinske ljubavi koju Sanja ne umije da iskaže, ili misli da bi ona izgubila smisao ako bi se ispoljila bilo kako drugačije nego šalom i ironijom.

Sanja je bila moj treći roditelj i često je bila štit za koji sam se pravio da ne znam da postoji, isto kao što je ona krila ljubav prema meni. Preuzimala je uvijek na sebe dio odgovornosti za moje gluposti i pazila je na mene i nakon perioda moje adolescencije, kao da je znala da iz toga perioda nikad neću izaći dokraja.

Ako bi neko čuo raspravu između mene i nje, pomislio bi da će kraj rasprave završiti samo smrću jednog od učesnika, ali sve se uvijek završavalo lupanjem vrata. O periodu kad smo dijelili sobu svjedoči ispucali zid iznad vrata. Nakon žestokih rasprava koje su sadržale i rečenice „Nemoj nikad više u životu da progovoriš sa mnom!“ i „Ni ti sa mnom, znaš!“, nezavisno od toga ko je koju rečenicu izgovorio, Sanja bi petnaestak minuta nakon lupanja vratima obično ulazila u sobu s pitanjem: „Idem do prodavnice, treba li ti što?“

A ja sam skoro uvijek tražio „smoki“ ili krem-bananice...

IV

Nikad nisu imali obzira, ali ja se svaki put u trenutku iznerviram kao da bi valjda po nekom pravilu trebalo da imaju nekog poštovanja i „abera“. Otvorio sam oči i čuo njihovu dernjavu. Kao i uvijek, kao i skoro svakog dana, govorili su istovremeno, uglas. Pravili su takve tonove da se treslo staklo na svjetlarniku iznad vrata moje sobe, a sa staklom i poster Igija Popa. Drali su se jače nego on na koncertu u Beogradu prošlog septembra, a to nije nimalo lako. Tad je s njim urlao čitav tašmajdanski stadion, a njih je samo dvoje. Moji roditelji su svakog dana imali skoro istu temu svađe baš kao da su imali probe pred koncert.

Pogledao sam na sat, duboko udahnuo i zatvorio oči da bih smirio srce koje je počelo da pumpa krv kao da vadi naftu s dna mora. Opet su mi ukrali deset minuta! Nisu mogli ni toliko da me poštede, da ispoštuju moj san dok ne zazvoni alarm na mobilnom telefonu. Deset minuta vječnosti i dragocjenog sna otišlo je unepovrat. Morali su da nastave debatu kojoj godinama nema kraja. Tražili su krivca za prazan frižider. Pokušavali su da uštede, ali od nule se valjda ne može uštedjeti. Nisam sanjao ništa bitno i lijepo. Ja

u stvari nisam ništa sanjao, ali možda je nešto lijepo moglo da mi se desi u tih deset minuta, jer u snu se život može spakovati u minut, neki ljepši i ispunjeniji život od ovog mog, što valjda nije teško.

Iz sobe sam ušao u kupatilo, pustio vodu na slavini pored lavaboa i pokvasio vrat iznad kičme, a zatim sam se umio. Tek kad sam ispravio glavu, ugledao sam svoje lice, koje se nije dalo najbolje vidjeti zbog natpisa na ogledalu iznad lavaboa:

ZATVARAJTE PASTU ZA ZUBE!

Naslonio sam se na lavabo rukama i gledao svoj lik kroz bijela slova. Otac je potrošio čitavu pastu za zube da bi ostavio poruku. Siguran sam da je grafit njegovo djelo jer su ga sitnice uvijek nervirale više od krupnih životnih pitanja.

„Od sitnica sve kreće!“ njegova je omiljena izreka, čiji je vjerovatno on izumitelj.

Počinitelj nemara, to jest osoba koja je zaboravila zatvoriti pastu za zube sigurno je Sanja. Ona i njena ćerkica Maja su se uselile kod nas za vrijeme Sanjinog odmora jer Maja ima problema s bronhitisom, pa joj primorski vazduh pun joda godi više nego bilo kakvi lijekovi. To smo kompenzovali time što sam ja spavao na njihovom kauču kad mi zimi tokom studija pobjegne posljednji autobus za Budvu, a duva ludi podgorički vjetar.

Odlučio sam da iskoristim uzvičnik. Napisan na kraju rečenice, uzvičnik je bio najmanje sasušen, te sam ga sastrugao

i njime oprao zube. Ipak sam četkicom pokupio samo gornji dio, tako da je ostala tačka na kraju. Očeva poruka nije izgubila na značaju, ali s tačkom umjesto uzvičnika nije imala toliku ozbiljnost! Otvorena pasta za zube nije više bila smrtni grijeh.

Prestali su da se svađaju. Napolju su se čuli samo automobili i sirene. Kad sam hitro otvorio vrata, pokupio sam prekorne poglede i stišavanje. Sanja je ninala u rukama ćerkicu Maju, koja je, poluotvorenih očiju, lagano tonula u san. Majka je zamotala fiksni telefon u kariranu krpu i nabila ga u drvenu kutiju za hljeb, na isto ono mjesto gdje ga je stavila i prije nekoliko dana, kad je otac larmao i prevrnuo stan tražeći telefon. Sanja je pjevušila pjesmu koja je i mene nevjerovatno smirivala. Pokušavala je da mi nešto kaže pogledom, ali nisam je razumio. Potom je nervozno pogledala u plafon, i dalje pjevušeći pjesmicu, a zatim je prišla ogledalu. Ja nisam shvatao njenu pantomimu, pa je ogledalo bilo jedini način da provjeri da li je mala Maja sasvim zatvorila oči.

Za razliku od prošle sezone, ove ne moram svakodnevno da se brijem i oblačim uniformu. Ta sloboda je imala kontratežu – radio sam više sati dnevno i znatno teže i napornije. Obukao sam šorts i prvu čistu bijelu majicu na koju sam naišao. Na glavu sam stavio naočari za sunce, a na noge sam navukao papuče – i naočari i papuče sam našao prije dvije godine na plaži i obje stvari su mi se idealno poklopile. Na stolu u

dnevnoj sobi je bila banana, ali kad sam je uzeo, pogledao sam majku koja je glavom pokazivala u pravcu Sanje i Maje, jasno mi stavivši do znanja u čijem je vlasništvu, tako da sam lagano spustio bananu na sto i izašao van, bešumno zatvorivši vrata stana.

Niza stepenice do prizemlja sam sišao nesvjesno i mehanički sam poskakivao. Pridržavajući se za stubove, vrtio sam se između spratova. Bacio sam pogled u poštansko sandučće da bih pocijepao telefonski račun ukoliko je već stigao. S računima je u posljednjih nekoliko mjeseci pristizao i listing poziva u kojem se vidi i dužina poziva prema inostranstvu. Nakon ljetnjih ljubavi, meni je od silnih strankinja nakon sezone ostajao samo visok telefonski račun. Otac je pomoću listinga mogao da vidi da sam „klepetao s bjelosvjetskim svaštočinama po uru vremena na telefon“, tako da sam se uvijek trudio da preduhitrim sve i bestragam račun i listing.

U ulazu zgrade, na mjestu gdje je prije dvadeset i kusur godina trebalo da počne izgradnja lifta, čekao me je parkiran moj bicikl.

„La strada se puni, komšija. Sezona je počela! Moraš početi vezivat konja da ga ne odnesu stranci. Vidiš da već počinje vašar i skupljanje bjelosvjetske bagre u ovu našu Budvu!“

Kapetan Žan svake godine na klupi između zgrade i plave trafike provodi jutro. Popije pivo na klupi i čeka da mu

neko dobaci jučerašnje novine. Ima svoju palmu pored klupe i zna svako mjesto u gradu s dobrom hladovinom u određeno vrijeme. Jutrom je bio tu, u svojoj izbljedjeloj teksas košulji, na kojoj su bila zakopčana samo dva donja dugmeta. Na glavi mu je uvijek bijela kapa sa odavno izbrisanim mornarskim grbom.

„Dobro jutro, Kapetan Žan! Kako ste?“

„Odlično, samo šorc i švorc!“

Sjeo sam na bicikl, pozdravio ga podizanjem naočara umjesto šešira i zajahao prema radnom mjestu. Izjutra se po gradu mogu vidjeti samo stranci – šetaju, fotografišu i dive se nečemu što je meni svakodnevice.

Vozio sam brzo šetalištem i udisao vazduh koji su blagi talasi slali ka obali. Kao kad na filmu stado ovaca prepriječi ulicu automobilu, gomila stranaca za koje sam odmah uvidio da su Englezi stajala je na šetalištu i sporo „guzeljala“ prema Bečićima. Svi su imali braon šešire, bež majice s kragnom uvučene u braon šortseve dignute do pupka i braon kaiševe. Sve ih to ne odaje toliko da su Englezi, ali kad ugledam sandale ispod kojih su BRAON čarape, ne mogu da omanem! Jedan od njih, crvenog nosa i lica preplavljenog ispućanim kapilarima, upitao me je:

„*Excuse me, young man, can you tell us where is the old city of Budva?*“

Stari grad im je bio pred nosom: jedino u šta se moglo pogledati a da nije nova mermerna zgrada, sunce i more!

Ljutito ali smireno, na perfektnom engleskom, ironično, i to njihovim britanskim akcentom, odgovorio sam:

„Excuse me, Madam, but please explain to your charming husband that I do not understand English. I am native.“

Đuro Radosavović
BUDVA, BAGRA I BLUD

Izdavač:
Čarobna knjiga

Za izdavača:
Borislav Pantić

Plasman:
021/439697

Lektura i korektura:
Nevena Bojičić

Prelom i priprema za štampu:
Dragan Bibin

Štampa:
Eternal Mix, Beograd

Tiraž:
1000

CIP - Katalogizacija u publikaciji Narodna biblioteka Srbije, Beograd

821.163.41-31

RADOSAVOVIĆ, Đuro

Budva, bagra i blud / Đuro Radosavović ;
- Beograd: Čarobna knjiga, 2011 (Beograd: Eternal Mix). - 207 str.; 21 cm.
(Biblioteka 44°N i 20°E/ [Čarobna knjiga])

Tiraž 1000.

ISBN 978-86-7702-190-0
COBISS.SR-ID 185776908